

A Magyarországon előforduló bikapók fajok összehasonlító morfológiai és biogeográfiai vizsgálata, különös tekintettel a tavaszi fenológiájú formákra (Araneae: Eresidae)

Kovács Gábor¹, Gyurkovics Henrik², Szinetár Csaba³, Vári Gábor⁴

¹6795 Bordány, Dózsa tér 4. e-mail: Gabor.Kovacs@pickszeged.bonafarm.hu

²MTA Szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézet. 6726 Szeged, Temesvári krt. 62. e-mail: hgyurkovics@gmail.com

³NYME, Savaria Egyetemi Központ, Természettudományi és Műszaki Kar Állattan Tanszék. 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4. e-mail: szcsaba@ttmk.nyme.hu

⁴SZTE Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Informatikai Osztály. 6720 Szeged, Árpád tér 2. e-mail: vari.gabor@co.szote.u-szeged.hu

A Magyarországon előforduló bikapók fajok (*Eresus* spp.) biológiájának megismerése céljából 2004-ben megkezdett kutatásaink folytatásaként átfogó mikroszkópos vizsgálatokat végeztünk az általunk gyűjtött, illetve különféle hazai gyűjtemények és magánszemélyek által rendelkezésünkre bocsátott példányokon. A korábban elvégzett összehasonlító morfológiai és taxonómiai revíziók eredményei, valamint a tavaszi időszakban előkerült egyedekre vonatkozó irodalmi adatok alapján kiterjedt elemzést kezdtünk az eltérő fenológiához tartozó morfológiai sajátosságok feltárására.

A rendelkezésünkre álló irodalmi adatok feldolgozása során azt találtuk, hogy a „tavasziság” korai irodalmi hivatkozásainak száma nem áll arányban az elérhető gyűjteményi példányok (bizonyító példányok) számával, így a „tavaszi-őszi” kettős aktivitási csúcs (kopulációs periódus) megállapítása elsősorban terepi megfigyelések nyomán történhetett.

A 2004-2011. közötti időszakot tekintve a tavaszi gyűjtésekből származó egyedek esetében a vizsgált egyéb fajoktól (*E. kollari*, *E. moravicus*) szignifikánsan eltérő ivarszerv-, hátlemez-, és torrés felépítést találtunk, melyeket fénymikroszkópos rétegfotózással és pásztázó elektronmikroszkópos (SEM) felvételek elkészítésével dokumentáltunk.

Eddigi eredményeinkre alapozva igazoltnak tartjuk a tavaszi fenológiájú egyedek különálló, tudományra új faji státuszba történő besorolását.

A szigorúan tavaszi fenológiával és ennek megfelelően eltérő ivarszervekkel rendelkező egyedek eddig két bizonyított (Remete-hegy, Farkas-hegy - Budai-hegység), és két feltételezett (Misina-hegy - Mecsek, Györszentiván - Kisalföld) lokalitásból ismeretesek számunkra. A Pécs környékéről származó példányok a budai gyűjtőhelyekről ismertté vált formáktól kismértékben eltérő morfológiát mutatnak. Eddig elvégzett vizsgálataink, valamint

a rendelkezésre álló irodalmi adatok alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a bikapókok ivarszerv struktúráinak esetében különösen széles intraspecifikus varianciaterjedelmet tételezhetünk fel.

Folyamatos terepi és laboratóriumi megfigyeléseink segítségével az eddigiekben szerzett fenológiai, biogeográfiai és magatartásbiológiai, valamint szaporodásbiológiai ismereteinket is sikerült kibővítenünk, illetve megerősítenünk. Jelenleg a tavaszi formák más bikapók taxonokkal történő lehetséges együttélését vizsgáljuk, illetve a kapott morfológiai eredményekkel igazolható önálló faji státusz megerősítéséhez szükséges genetikai adatok kinyerését tervezzük.

A Magyarország területéről eddigiekben kimutatott, illetve egy további feltételezett bikapók taxon összehasonlító habitusképe.

Fotó: Vári Gábor, 2011

A jellemzően tavaszi időszakban (ld. a baloldali kisebb méretű) és az őszi időszakban (ld. a jobb oldali nagyobb méretű) előkerült nőstény bikapókok összehasonlító habitusképe.

Fotó: Kovács Gábor, 2011